

SUIKERTAND

Van Ian McEwan verschenen bij De Harmonie

De laatste dag van de zomer

Tussen de lakens

De cementen tuin

De troost van vreemden

Het imitatiespel

Of sterven wij?

Het kind in de tijd

De brief in Berlijn

De dagdromer

Zwarte honden

Ziek van liefde

Amsterdam

Boetekleed

Zaterdag

Aan Chesil Beach

Solar

Eerste liefde

Ian McEwan

SUIKERTAND

Vertaald door Rien Verhoef

De Harmonie Amsterdam

Voor Christopher Hitchens
1949–2011

Als ik op deze zoektocht nu maar één duidelijk slecht mens had ontmoet.

Timothy Garton Ash, *The File*

1

Mijn naam is Serena Frome (rijmt op bloem) en bijna veertig jaar geleden werd ik op een geheime missie voor de Britse inlichtingendienst gestuurd. Ik kwam niet veilig terug. Binnen achttien maanden na mijn indiensttreding kreeg ik ontslag nadat ik in ongenade was gevallen en mijn geliefde te gronde had gericht, al had hij zelf ook zeker de hand in zijn ondergang.

Ik zal niet veel tijd aan mijn jeugd en tienerjaren verdoen. Ik ben de dochter van een anglicaanse bisschop en groeide samen met een zusje op nabij de dom van een lieflijk stadje in Oost-Engeland. Thuis was het gezellig, rimpelloos, ordelijk, vol boeken. Mijn ouders konden het goed met elkaar vinden en hielden van mij, en ik van hen. Mijn zusje Lucy en ik scheelden anderhalf jaar en ook al hadden we felle ruzies in onze jeugd, de schade was niet blijvend en we kregen als volwassenen een hechtere band. Vaders geloof in God was gematigd en redelijk, maakte niet veel inbreuk op ons leven en was precies voldoende om hem soepel door de kerkelijke hiërarchie omhoog te helpen en ons in een gerieflijk Queen Anne-huis te installeren. Dit keek uit op een omheinde tuin met antieke plantenperken die alom bekend waren en dat onder plantenkenners nog altijd zijn. Dus alles stabiel, benijdens-

waardig, idyllisch zelfs. We groeiden op in een ommuurde tuin, met alle geneugten en beperkingen van dien.

De late jaren zestig verluchtigden ons bestaan, maar verstoorden het niet. Ik heb, tenzij ik ziek was, nooit een dag van mijn plaatselijke middelbare school verzuimd. In mijn late tienerjaren glipten er heftige vrijpartijen over de tuinmuur, experimenten met tabak, alcohol en een beetje hasj, rock-'n-rollplaten, fleuriger kleuren en warmere relaties in elk opzicht. Op mijn zeventiende waren mijn vrienden en ik schuchter en opgetogen opstandig, maar we deden wel ons huiswerk, we konden de onregelmatige werkwoorden, de vergelijkingen, de drijfveren van romanfiguren allemaal zo opdreunen. We hielden onszelf graag voor opstandige meiden, maar eigenlijk waren we vrij braaf. We hielden wel van die algemene opwinding in de lucht in 1969. Die was onlosmakelijk verbonden met de verwachting dat binnenkort de tijd zou komen om het huis uit te gaan en ergens anders verder te studeren. In mijn eerste achttien jaar gebeurde mij niets vreemds of vreselijks en daarom sla ik ze maar over.

Als het alleen aan mij had gelegen, zou ik lui een studie Engels zijn gaan volgen aan een universiteit in de provincie ver ten noorden of ten westen van thuis. Ik las graag romans. Dat ging me vlug af – twee, drie per week haalde ik wel – en ik zou het met genoeg drie jaar hebben gedaan. Maar destijds werd ik nog als een soort speling van de natuur gezien – een meisje dat een talent voor wiskunde bleek te hebben. Ik stelde geen belang in dat vak, had er weinig plezier in, maar ik was wel graag de beste, en liefst zonder er veel voor te doen. Ik wist op vragen al het antwoord voor ik wist hoe ik eraan kwam. Terwijl mijn vrienden worstelden en rekenden, kwam ik tot een oplossing via een reeks vlottende stappen die deels visueel en deels

gewoon een gevoel voor de juiste uitkomst waren. Het was moeilijk te verklaren hoe ik wist wat ik wist. Een wiskunde-examen kostte duidelijk veel minder moeite dan een examen Engelse letterkunde. En in mijn laatste jaar was ik aanvoerder van het schaakteam van de school. Het vergt enige historische verbeelding om te begrijpen wat het in die tijd betekende om als meisje naar een naburige school te reizen en een neerbuigend grijnzend snotjoch op zijn nummer te zetten. Wiskunde en schaken vond ik, samen met hockey, plooirokken en kerkgezag, echt schoolzaken. Het leek me tijd om met dat kinderachtige gedoe op te houden toen ik ging nadenken over mijn aanmelding bij een universiteit. Maar ik rekende buiten mijn moeder.

Zij was het toonbeeld, of de karikatuur, van een anglicaanse priesters- en daarna bisschopsvrouw – een formidabel geheugen voor de namen en gezichten en klachten van parochianen, een soort schrijdende tred als ze met haar Hermès-sjaal over straat ging, een vriendelijke maar onbuigzame houding tegen de werkster en de tuinman. Volmaakte charme op elke sociale schaal, op elke hoogte. Wat kon ze handig overweg met die kettingrooksters uit de woningbouwcomplexen als ze met hun strakke gezichten naar de moeder- en kindclub in de crypt kwamen. Wat kon ze het kerstverhaal boeiend voorlezen aan de kinderen uit het weeshuis die in onze zitkamer aan haar voeten kwamen zitten. Met wat voor natuurlijk gezag stelde ze de aartsbisschop van Canterbury op zijn gemak toen hij na het gerestaureerde doopvont in de dom te hebben ingezegend eens op de thee met chocoladebiscuitjes kwam. Lucy en ik werden voor de duur van zijn bezoek naar boven verbannen. En dit alles – en daarin school de moeilijkheid – in combinatie met een totale overgave en onderwerping aan de roeping van mijn vader. Ze steunde hem,

diende hem, maakte hem in alles het leven gemakkelijk. Van opgerolde sokken en een gestreken koorhemd in de hangkast tot zijn stofvrije werkkamer en de diepste zaterdagse stilte in huis als hij zijn preek schreef. Alles wat ze in ruil verlangde – volgens mij, uiteraard – was dat hij van haar hield of haar in elk geval nooit zou verlaten.

Maar wat ik niet van mijn moeder had begrepen, was dat diep onder die conventionele buitenkant het taaie zaadje van een feministe verborgen zat. Ik weet zeker dat dit woord nooit over haar lippen is gekomen, maar dat maakte geen verschil. Haar zekerheid beangstigde me. Ze zei dat het mijn plicht als vrouw was om in Cambridge wiskunde te gaan studeren. Als vrouw? In die tijd sprak in onze kringen nooit iemand zo. Geen vrouw deed iets ‘als vrouw’. Ze zou niet toestaan dat ik mijn talent verspilde, zei ze. Ik moest uitblinken en uitzonderlijk worden. Ik moest echt carrière maken in wetenschap of techniek of economie. Ze veroorloofde zich het cliché over de wereld die aan mijn voeten lag. Het was oneerlijk tegenover mijn zusje dat ik slim en mooi was en zij geen van beide. Het zou het onrecht nog verergeren als ik niet hoog zou mikken. Ik kon de logica hiervan niet volgen, maar ik zweeg. Mijn moeder zei dat ze het me nooit zou vergeven en dat ze het zichzelf nooit zou vergeven als ik Engels ging studeren en niet meer zou worden dan een iets beter opgeleide huisvrouw dan zij. Ik liep het gevaar *mijn leven te verspillen*. Dat waren haar woorden en ze vormden een bekentenis. Het was de enige keer dat ze onvrede met haar lot uitte of liet doorschemeren.

Daarna mobiliseerde ze mijn vader – ‘de Bisschop’, zoals mijn zusje en ik hem noemden. Toen ik op een middag uit school kwam, zei mijn moeder dat hij in zijn werkkamer op me wachtte. In mijn groene blazer met wapen

en spreuk – *Nisi Dominus Vanum* (Zonder de Heer is alles tevergeefs) – hing ik mokkend in zijn leren clubfauteuil, terwijl hij achter zijn bureau troonde, in paperassen rommelde en bij zichzelf neuriënd zijn gedachten orderde. Ik dacht dat hij nog eens de parabel van de talenten voor me zou herhalen, maar hij koos een verrassende en praktische lijn. Hij had eens navraag gedaan. Cambridge wilde graag de indruk wekken ‘zijn poorten te openen voor de moderne egalitaire wereld’. Met de last van mijn driedubbele pech – een openbare middelbare school, een meisje, een mannenvak – zou ik zeker worden toegelaten. Maar als ik daar Engels wilde gaan doen (helemaal niet mijn bedoeling, de Bisschop was altijd slecht in details), zou ik het veel moeilijker krijgen. Binnen een week had mijn moeder de directeur van mijn school gesproken. Bepaalde vakdocenten werden ingeschakeld en zij gebruikten alle argumenten van mijn ouders en ook nog een paar van henzelf, en natuurlijk moest ik toegeven.

Dus zag ik af van mijn ambitie om Engels te studeren in Durham of Aberystwyth, terwijl ik zeker weet dat ik daar gelukkig zou zijn geweest, en ging in plaats daarvan naar het Newnham College in Cambridge, waar ik al in mijn eerste les, die ik volgde aan het Trinity College, merkte wat een middelmatig wiskundetalent ik was. In mijn eerste trimester raakte ik in de put en was ik bijna opgestapt. Onhandige jongens, niet gezegend met charme of andere menselijke eigenschappen zoals empathie en generatieve grammatica, slimmere neefjes van de sukkels die ik met schaken had verpletterd, keken meewarig als ik met begrippen worstelde die voor hen vanzelf spraken. ‘Aha, de serene Miss Frome,’ riep een van de docenten elke dinsdagochtend sarcastisch uit als ik zijn lokaal binnenkwam. ‘Blauwogige *Serenissima*. Kom ons verlichten!’

Voor mijn docenten en medestudenten was het duidelijk dat ik eenvoudigweg niet kon slagen omdat ik een knap meisje in een minirok was, met blond krulhaar tot over haar schouderbladen. In werkelijkheid kon ik niet slagen omdat ik net zo was als vrijwel de hele rest van de mensheid – niet zo goed in wiskunde, niet op dit niveau. Ik deed mijn best om over te stappen naar Engels of Frans of zelfs antropologie, maar niemand wilde me hebben. In die tijd werden de regels strak nageleefd. Om een lang en ongelukkig verhaal kort te maken: ik beet door en slaagde uiteindelijk net met een voldoende.

Als ik al snel door mijn jeugd en tienerjaren ben gegaan, mijn studententijd zal ik helemaal kort houden. Ik heb nooit op de Cam in een *punt* gezeten, met of zonder opwindgrammofoon, of het studentencabaret van de Footlights bezocht – ik vind toneel *gênant* – of me laten arresteren bij de Garden House-rellen. Maar in mijn eerste trimester verloor ik wel mijn maagdelijkheid, meer dan eenmaal leek het wel, doordat de algehele stijl zo zwijgzaam en onbeholpen was, en ik had een aangename reeks vriendjes, zes of zeven of acht in de negen trimesters, al naar gelang je definities van vleselijkheid. Ik maakte een handvol goede vriendinnen onder de vrouwen op Newnham. Ik tenniste en las boeken. Geheel dankzij mijn moeder studeerde ik het verkeerde vak, maar ik bleef wel lezen. Op school had ik nooit veel poëzie of toneel gelezen, maar ik denk dat ik aan romans meer plezier beleefde dan mijn vrienden aan de universiteit, want die zaten wekelijks verplicht te zweten op verhandelingen over *Middlemarch* of *Vanity Fair*. Ik verslond dezelfde titels, praatte er misschien eens over als iemand zo'n minimale gesprekspartner kon verdragen, en pakte dan weer het volgende boek. Lezen was mijn manier om niet aan wiskunde te

denken. Of liever (al is liever misschien niet het juiste woord): het was mijn manier om niet te denken.

Ik zei al dat ik snel las. *The Way We Live Now* in vier middagen, liggend op mijn bed! Ik kon in één visuele teug een lap tekst of een hele alinea opnemen. Ik hoefde maar mijn ogen en gedachten zacht te laten worden, als was, om een verse afdruk van de pagina te krijgen. Tot ergernis van mijn omgeving sloeg ik om de paar seconden met een ongeduldige polsbeweging een pagina om. Mijn behoeften waren eenvoudig. Ik hield me niet zo bezig met thema's of treffende zinsneden, en fraaie beschrijvingen van het weer, landschappen en interieurs sloeg ik over. Ik wilde personages waarin ik kon geloven en ik wilde nieuwsgierig worden gemaakt naar alles wat hun ging gebeuren. In het algemeen gaf ik de voorkeur aan liefdes die kwamen en gingen, maar ik vond het ook best als mensen eens iets anders probeerden. Het was ordinair om het te willen, maar ik zag graag dat iemand aan het einde 'Wil je met me trouwen' zei. Romans zonder vrouwenfiguren waren een levenloze woestijn. Conrad kwam bij mij niet in aanmerking, net als de meeste verhalen van Kipling en Hemingway. Ook was ik niet onder de indruk van reputaties. Ik las alles wat los en vast zat. Pulp, hoge literatuur en alles ertussenin – ze kregen van mij allemaal dezelfde ruwe behandeling.

Welke beroemde roman begint zo kernachtig? *Op de dag dat ze aankwam stond het kwik op tweeëndertig graden*. Is dat sterk of niet? U kent het niet? Mijn vriendinnen die op Newnham Engels studeerden hadden lol toen ik tegen hen zei dat *Valley of the Dolls* net zo goed was als het hele oeuvre van Jane Austen. Ze lachten en plaagden me er maandenlang mee. En ze hadden geen regel van Jacqueline Susann gelezen. Maar wie kon dat wat schelen?